

ประเภทภูมิปัญญาด้าน การปกครอง

ชื่อภูมิปัญญา จืด

บทนำ/ ความเป็นมาของภูมิปัญญา

จืด คือห้ามที่ไม่ให้ปฏิบัติ แยกตามจารีตของเมืองนครน่าน ที่ค้นพบในพับหนังสือ โดยกำหนดเป็นวิถีชีวิตที่ปลูกฝังในจิตใจของการครองตนครองตัว ของสังคมโดยมีมากมายหลายตำราแต่ละของท้องถิ่น เช่น จืด ปี เดือน ยาม บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สัตว์เลี้ยง ตลอดจนพาหนะ รวมถึงผีบางเทวดาศาสนา

ความเป็นมา

เวียนชะแซ่ แผ่ทวาร	หมายถึง การขยายประตูให้กว้างออก
ล้างถนน	หมายถึง การทำลายถนนหรือปล่อยให้ถนนหมดหายไป
ถมสมุทร	หมายถึง การถมหรือทำลายแหล่งน้ำให้หมดหายไป
ขุดธรณี	หมายถึง การพลิกคั่นแผ่นดิน
สับปะของมะเก่ามาหอม	หมายถึง ของเก่าที่ไม่ได้ใช้แล้วเก็บมารวมกัน
จื่อใหญ่กว่าเสา	หมายถึง เสาบ้านเล็กกว่าจื่อ ทำให้รับน้ำหนักมากเกินไป
บ้านสองหลังมายกกัน	หมายถึง บ้านที่เอียง ๆ กัน
พื้นบ้านสูงกว่าหัวนอน	หมายถึง พื้นกระดานบ้านสูงกว่าพื้นที่เราอาศัยหลับนอน
เรือนใหญ่ตัดให้น้อยลง	หมายถึง บ้านเรือนที่มีอยู่หลังทำให้เล็กลง
เรือนยกสูงทำให้ต่ำ	หมายถึง บ้านเรือนสูงทำให้ต่ำลง
ตัดหัวจื่อหัวแป	หมายถึง จื่อและอะเสมที่อยู่ตัดให้สั้นลง
เรือนมีปีกมีหาง	หมายถึง บ้านเรือนที่สร้างไว้แล้วทำการต่อเพิงออกทางด้านข้างและด้านหลัง
ประตูบ้านเรือนบ่องใหม่	หมายถึง ประตูเดิมมีอยู่แล้ว ทำการเจาะประตูใหม่
ประตูโล่งจื่อ	หมายถึง ประตูบ้าน ประตูเรือน บันได เตาไฟตรงกัน
ไม้ต้นใหญ่กั้วหันเข้าบ้าน	หมายถึง ต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ลำต้นเป็นโพรงหันเข้าหาบ้าน
ม้างคอย ม้างจอมปลวก	หมายถึง การขุดทำลายจอมปลวก ขุดคอยเขา รวมกันมา
เรือนเก่าปริศบม้างแปงใหม่	หมายถึง บ้านเดิมมีอยู่แล้ว สร้างขึ้นอีก
เรือนหลายหลังรวมกัน	หมายถึง การนำเอาบ้านหลายหลังมาสร้างเป็นหลังเดียว
เรือนข้ามเรือน	หมายถึง การรื้อบ้านเรือนที่อยู่ด้านหน้าไปปลูกข้างหลัง

กรรมองข้ามเรือน	หมายถึง การขุดกระเบื้องจากหน้าบ้านไปหลังบ้าน หรือจากด้านข้างไปด้านหนึ่ง
ย้ายเสาเรือนตกไปออก	หมายถึง การย้ายเสาบ้านจากทิศหนึ่งไปทิศหนึ่ง
ไม้ม่วงบ่ดีแปงกลอง	หมายถึง การนำไม้มะม่วงมาทำกลองเพราะเป็นไม้ไม่มีคุณภาพ
ไม้ดองบ่ดีแปงครก	หมายถึง การนำไม้ต้นทองหลางมาทำครกเพราะเป็นไม้เนื้ออ่อน
ปลดบันได ไขก่อนเส้า	หมายถึง การรื้อบันไดเดิมออก และการรื้อเสาไฟ (ก่อนเส้า)
ครกขำสาک ป้ากขำหม้อ	หมายถึง สากครกคาไว้ที่ครก และทัพพีคาไว้ที่หม้อแกง
มองห่างขำดินช่างแกนหัก	หมายถึง ครกกระเบื้องที่ไม่ใช่แล้วยังฝังอยู่ในบริเวณมักอัปโซคลาก
ไม้ก้วงบ่ดีทำกลอง	หมายถึง การเจาะกลองทุกชนิดมีข้อแม้ไว้ว่าห้ามนำไม้ก้วงมาเค็ดขาด
ขดอกอแป้เจ้า ขดเข้าแป้ของ	หมายถึง อาณาบริเวณบ้านเรือน ขยายออกทำให้มีภาระมากขึ้นในการรักษา คูแฉ และขยับอาณาบริเวณเข้าทำให้หมดสินทรัพย์
ต่อชาน ราษฎ์เฮือน	หมายถึง การขยายเรือนชาน ทำให้ภาระในการรักษา ราษฎ์เฮือนคือการตัดตัวบ้านให้มีขนาดเล็กลง
บ่ดีจู้นเจียง	หมายถึง การไปนำไม้มาทำเจียง ถ้าไม้นั้นมีรู ห้ามนำไม้มาอุดเป็นอันขาด
แปงเรือนกั้วมน้ำบ่อ	หมายถึง การสร้างบ้านคร่อมบริเวณบ่อน้ำ
แปงเรือนกั้วมครกมอง	หมายถึง การสร้างบ้านคร่อมครกกระเบื้อง
แปงเรือนกั้วมจอมปลวก	หมายถึง การสร้างบ้านคร่อมบนจอมปลวก
เรือนสุด	หมายถึง บ้านเรือนที่ผู้เป็นเจ้าของตายลงโดยไม่มีลูกหรือ สามี ภรรยาสืบมรดก
เรือนตัวลูก	หมายถึง บ้านที่ทำการรื้อแล้ว ทำการปลุกเลย โดยมักจะทิ้งไว้ให้ข้ามเดือนเสียก่อน
เรือนห่างไว้กลางบ้าน	หมายถึง บ้านร้างที่ไม่มีเจ้าของดูแลทิ้งไว้กลางหมู่บ้าน
เรือนก่อนเส้า	หมายถึง บ้านที่ปลุกอยู่ในบริเวณเดียวกันสามหลัง คล้ายก่อนเส้าเสาไฟ
เรือนบันไดชน	หมายถึง บ้านที่บันไดสองแห่งที่ขึ้น – ลง ในทิศทางตรงกันข้าม
เรือ แพ จืดข้างหน้า	หมายถึง การครอบครองเรือ แพ มักเกิดมลทินกับเจ้าในปัจจุบัน

ซ้างม้าซิดซ้างหล้ง

หมายถึง การครอบครองสัตัวพาหนะ ซ้างม้า แม้ขายไป ถ้า
หากสัตัวนั้นซิดก็ย้งตกอยู่กับเข้าของเดิม

ซิดธรรมเนียม 4 ประการ คือ เข้าอยู่บ้านใหม่บ่ถึง 3 ปี บ่หื้อซุดน้ำบ่อ ซุดสระ ซุดหนอง ซุดคือเมฆ
เมือง แม้ของเก่าก็บ่มีการบูรณะสร้างเป๋ง

ซิดตรีโอด คือ ปุกก้างจ่อ่น้อยตุงไซ้ ปุดโกมไฟไม้ดอกสับลายไม้ซึ้น ในเมือไม่มีเทศกาลงานบุญ
หอกลองปู้จา บ่หื้อสูงกว่าแก้วตั้งสาม กลองปู้จา บ่อหื้อแขวนไว้ขวางเมือง

เรียนศาสตร์และสิลปะ สิบประมนต์ บ่ฮู้บุญคุณ ปายลุนมาโจษเอาว่าบ่ได้เรือน บ่ไซ้พ่อครูกู ไม้
บ้าน เป๋นมิ่งเจนเมืองห้ามตัดฟันแล

ซิดถมสมุทราห์ประการ ถมน้ำบ่อ 1 ถมสระบวกหนอง 1 ถมเหมืองฝาย 1 ถมที่พระสังฆเจ้า 1
ถมที่เทวดาบูชา 1

กระบวนกรแก้ปัญห

ด้วยประการดังกล่าวมานี้บุคคลผู้ใดกระทำและประสบ มักจะบ่จำเริญ วุฒิจิบหายไปด้วยพยาธิ
และข้าวของ เงินค่า ถ้าจักแก้ไซ้ ด้วยการบูชาซียา มี สะตวง 14 สะตวง จ่อ (ซงสามเหลี่ยม) สีขาว 14
อัน พร้อมเครื่องซียาบูชา แกงส้มแกงหวาน พรว้าตาล กล้วย อ้อย ข้าวต้ม ข้าวหนม และนิมนต์
พระสังฆเจ้า 4 รูป มาปริตสูตรถอนเสี้ย ก็จักสุขสบายแล

ประโยชน์ที่ถ้องถินได้รับ

1. เป๋นการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของบ้านเมือง
2. บุคคลที่เชื่อถือมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป๋นสุข
3. เป๋นการรักษาการปกครองของบ้านเมืองในสมัยโบราณให้อยู่คู่กับบ้านเรือนตลอดไป

แหล่งข้อมูล

นายฉัตรชัย นันทวาสน์ อายุ 47 ปี

บ้านเลขที่ 604 หมู่ 4 ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110

☎ 054 - 781395 📞 09-9504488